

פרשת וירא

"וַיְהִי אַחֲרֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וְהָאֱלֹהִים נִסָּה אֶת אַבְרָהָם וַיֹּאמֶר אֵלָיו אַבְרָהָם וַיֹּאמֶר
הַגִּנִּי: " (בראשית כב:א)

בראשית רבה (וילנא) פרשת וירא פרשה נה

(שם /תהלים/ יא) "ה' צדיק יבחן ורשע ואוהב חמס שנאה נפשו"
א"ר יונתן הפשתני הזה כשפשתנו לוקה אינו מקיש עליו ביותר מפני שהיא פוקעת וכשפשתנו יפה הוא
מקיש עליו ביותר למה שהיא משתבחת והולכת, כך הקדוש ברוך הוא אינו מנסה את הרשעים למה שאין
יכולין לעמוד דכתיב (ישעיה נז) והרשעים כים נגרש, ואת מי מנסה את הצדיקים שנא' (תהלים יא) ה'
צדיק יבחן (בראשית לט) ויהי אחר הדברים האלה ותשא אשת אדוניו וגו', ויהי אחר הדברים האלה
אמר רבי יונתן היוצר הזה כשהוא בודק את הכבשן שלו אינו בודק את הכלים המרועעים למה שאינו
מספיק להקיש עליו אחת עד הוא שוברו, ומה הוא בודק בקנקנים ברורים שאפילו הוא מקיש עליו כמה
פעמים אינו שוברו, כך אין הקדוש ברוך הוא מנסה את הרשעים אלא את הצדיקים שנאמר ה' צדיק יבחן,
א"ר אלעזר לבעל הבית שהיה לו שתי פרות אחת כחה יפה ואחת כחה רע על מי הוא נותן את העול לא על
אותה שכחה יפה, כך אין הקדוש ברוך הוא מנסה אלא הצדיקים שנאמר ה' צדיק יבחן.

מלבי"ם

והנה הנסיון יהיה, או לצורך המנסה או לצורך המנוסה או לצורך הרואים, ופה היו שלשתם יחד, כמ"ש
במד' ע"ז שלשה משלים. א] מי שיודע שפשתנו יפה מקיש עליו, שהוא לצורך המנוסה להשביחו ותקנו.
ב] משל לפרה שכחה יפה שנותן עליה העול, שהיא לצורך המנסה ועבודתו. ג] משל מי שקנקניו יפים
מקיש עליהם הוא לצורך הקונים והרואים שיראו שהסחורה טובה...

רמב"ן

והאלוקים נסה את אברהם - ענין הנסיון הוא לדעתי, בעבור היות מעשה האדם רשות מוחלטת בידו, אם
ירצה יעשה ואם לא ירצה לא יעשה, יקרא "נסיון" מצד המנוסה, אבל המנסה יתברך יצוה בו להוציא
הדבר מן הכח אל הפועל, להיות לו שכר מעשה טוב לא שכר לב טוב בלבד. ודע כי השם צדיק יבחן
(תהלים יא ה), כשהוא יודע בצדיק שיעשה רצונו וחפץ להצדיקו יצוה אותו בנסיון, ולא יבחן את הרשעים
אשר לא ישמעו. והנה כל הנסיונות שבתורה לטובת המנוסה:

רבינו בחיי

ודע כי נסיון העקדה היה לפרסם בעמים גודל חיוב היראה והאהבה בש"י, כי האהבה על ג' חלקים: האחד,
מי שאוהב את המלך ומתוך אהבתו יספר בשבחיו ויפרסם מעלותיו תמיד כל היום ויודיע לכל את
גבורותיו, אבל לא היה חוסר מממונו כלום בשביל אהבתו. השני, מי שאוהב אותו יותר מן הראשון, יספר
בשבחו ויתן כל ממנו בשבילו, אבל לא ימסור עצמו למיתה בשבילו. השלישי, מי שאוהב אותו יותר
משניהם יספר בשבחיו ויתן כל ממנו בשבילו וימסור עצמו למיתה. והנה אברהם היה שלם בג' חלקים
אלה: האחד, ספר בשבחיו של מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא ופרסם אלהותו ויחודו בעולם, כענין
שכתוב: ויקרא שם בשם ה' אל עולם, לפי שאנשי דורו היו נותנים הנהגת העולם אל הכוכבים והמזלות,
והוא היה מדריכם בדרך האמת ומודיעם המנהיג היחיד שהוא אל עולם, וכמאמר אליפז: (איוב ה, ה) "ואל
אלוקים אשים דברתי", יאמר כי הנהגת העולם אל ישימנה לכות הגלגלים ולצבא השמים רק לש"י.
השני, פזר נתן לאביונים, בשביל אהבת ה' יתברך הוא, שהיה בעל אכסניא ופתחו פתוח לכל עובר ושב,
וכן אמרו במדרש: (מדרש תהלים קי ב) ד' פתחים היו לו לביתו של אברהם והיו לד' רוחות העולם, וכל
מי שנכנס בפתח זה יוצא בפתח אחר כדי שלא יתבייש מפני עוברי דרכים. וכן נרמז בכתוב: ויטע אש"ל
בבאר שבע. ודרשו רז"ל: (מדרש תהלים לו, א) אכילה שכיבה לוויה, ולא עוד אלא שהיה מחזר אחריהם
ורץ לקראתם, שנאמר: (בראשית יח, ב) "וירץ לקראתם". ועליו אמר הכתוב: (משלי יא, כד) "יש מפזר
ונוסף עוד". ואין ספק כי היה נותן את כל הון ביתו באהבת ה' יתברך. הג', מסר עצמו למיתה בשביל

אהבת ה' כשהושלך לכבשן האש על קדושת ה' יתברך, ולפי שהשיג מדרגת האהבה ועבר על ג' החלקים קראו הש"י "אברהם אוהבי".

אבל בענין זה של העקדה הראה אברהם תוקף אהבתו בשם יתברך שהיתה חזקה ועזה, אין להעריך אותה עם שלשה חלקים הנזכרים ואין לדמותה למי שמוסר עצמו למיתה בשביל אוהבו או בשביל אדונו, כי ראוי היה אברהם אילו היו לו מאה גופין למסור את כולם למיתה על יצחק, אבל פעולה זו לא היתה כשאר הפעולות, והנסיון הזה לא היה כשאר הנסיונות, אין הטבע יכול לסובלו, ואין הכח המדמה יכול לחשוב: שיהיה אדם עקר וזקן בן מאה שנה, ולו עושר ונכסים וכבוד, והיה מתאוה לבן בתכלית התאוה, והיה לו בן אחר היאוש, היה ראוי לחשב תוקף האהבה החזקה לבן ההוא, ותכפל האהבה יותר ויותר לסוף שנה ממה שהיה בן שמונה ימים, ותכפל לחמש ועשר שנים יותר ממה שהיה בהיותו בן שנה שכבר הוא מגודל ומבחין בין טוב לרע, ותכפל האהבה בהיותו קרוב לארבעים שנה, הוא הוא הזמן ששכלו של אדם עומד על השלמות, וזהו יצחק שהיה בן ל"ז שנה בזמן העקדה, ותכפל יותר ויותר כשיצוה לשחוט הבן הזה הוא כעצמו בידיו, והאהבה הזאת אין דבר בעולם ראוי לעברה, ואברהם מתוך שהיה שלם באמונה עם היות הפלגת אהבתו אל יצחק, הכיר כי ראוי שתתגבר אהבת ה' יתברך על אהבת יצחק, ולחזק כח הפלגת האהבה החזקה הזאת שהיתה לו לאברהם בשם יתברך היתה נקלה בעיניו אהבת יצחק ובקש לשחטו אחר שלשה ימים שנאמר לו הדבר, כי אילו יעשה כן בפתע פתאום במקומו היתה פעולתו במהירות ובהלה, אבל כשהיה אחר מהלך שלשה ימים כבר נעשה ביישוב דעת ועצה, והוא שאמרו בבראשית רבה: (תנחומא וירא כב) למה ביום שלישי ולא ביום ראשון ולא ביום שני, שלא יהו אומות העולם אומרים הממו ערבבו והלך לשחוט את בנו. על כן עשה הפעולה ההיא ממש בידים ועמה נבחן במדת היראה ובמדת האהבה, יראה לא ליראת עונש, ואהבה לא לתוחלת גמול, כלומר על מנת לקבל פרס כי זאת לא תהיה אהבה גמורה, שהרי יש שותה המשקה המר מדעתו שיועיל לו באחרית, וזהו שאמר: עתה ידעתי כי ירא אלהים אתה.

וידוע כי הידיעה בשם יתב' בכל זמן, אבל פ'י הדבר ידוע מעתה כי יצא מן הכח אל הפעל. וראה גם ראה זריזותו של אברהם וחריצותו במצוה זו, כי היה יכול להוליך עמו חבורת אנשים מאנשי ביתו ולא הוליך עמו כי אם שנים, הוא שכתוב: שני נעריו עמו, ישמעאל ואליעזר, ואפילו אותן שני נערים לא היו עמו בשעת העקדה, אבל אמר להם: שבו לכם פה עם החמור, והענין כדי שלא יבטלו ממנו המעשה הזה ושללא ימחו בידו.

אברבנאל

וכבר זכר הרב המורה הלמודים המועילי' שלמדנו ממעשה העקדה. הא' כמה היה גדול אהבת אברהם לשם ית' שלא די שעזב את אביו וארץ מולדתו ומשפחתו במצותו ושמסר נפשו לחולי המילה וסכנת' בזקנתו לקיים דברו. וגרש את ישמעאל אשר אהב במאמרו אלא שגם יצחק שניתן לו בזקנתו הוליכו להמיתו מפני מצותו ומזה נדע עד היכן הגיעה אהבת השם ויראתו כי הנה ענין זה שעשה אברהם לא גרמו לו לא נתינת ממון ולא נתינת נפש כי הוא מופלג מכל מה שאפשר שיהיה במציאות. והלמוד השני הוא איך האמינו הנביאים במה שיבואם מהש"י בנבוא' שלא יחשוב אדם שהיו מסופקים כלל בדבר אשר יראו אבל היה דינו אצלם כדין העניינים המושגים לחושי' והראיה על זה היות אברהם מסכים לשחוט את בנו יחידו אשר אהבת נפשו אהבו כאשר צווה עליו ואף על פי שבאה המצוה ההיא בחלום או במראה הנבואה אלו היו הנביאים מסופקים בדבר ששיגוהו במראה הנבואה לא היו מסכימים לעשות מה שימאנהו הטבע כמראה הגדול הזה מספק וכמו שהאריך הרב בזה דברי פי חכם חן באותו פכ"ג ח"ג הנזכר. וראוי להוסיף עליהם עוד למוד שלישי יורה עליו ענין עקיד' והוא אמונ' השאר' הנפש ושכרה הרוחני שאלו לא היה אברהם מאמין אמונה קיימת בשכר רוחני לא היה מסכי' לשחוט את בנו יחידו כי אין ספק כי הוא לא עשה הדבר הגדול הזה מפחד השם שיהרגהו או ירוששהו כי מה חפצו בחייו ועשרו אחרי שכבו היורש אותו יהרגהו בידיו אבל הית' תקותו בלבד שכר נפשו שיגיע אליו אחרי מותו בשכר שיעלה בנו עולה כי בעבורו יזכה באור החיים הנצחיי שהוא טוב מבנים ומכנות הנה א"כ והאלהים נסה את אברהם ענינו שבמעשה הזה שצוהו לעשות כבדו והגדילו ועשאו דגל ונס לכל העמים כי עם היות שלא היו שם בני אדם בשעת העקדה הנה אחר שהעיד עליו הקדוש ברוך הוא בתורתו עדות ה' נאמנה וכל בני אדם מודים ומאמינים באמתת הספור הזה כאלו בעינינו ראינו המעש' הזה כי נורא הוא ולכן התחייבנו ללמוד ממנו ולהתדמות אליו לעבוד את ה' בכל לבבנו ובכל נפשנו כמו שעשה אברהם. ואפשר לומר עוד בפ'י הפסוק הזה שבעבור שהיה פועל העקדה דומה לנסיון ולבחינה רצה הקדוש ברוך הוא ללמדנו שלא לנסות את אברהם בא האלהים ולזה אמר בתחלת הספור ויהי אחרי הדברים האלה ר"ל אחרי שעברו כל הדברים שנזכרו מפעלו' אברהם בדרך השלמו' ומהשגחת הש"י עליו בתכלית מה שאפשר לטוב ושהאלהים כבר נסה את אברהם

ונודע לו יושר לבבו ותום שכלו ונקיון כפיו הנה אחר זה כלו קרה שאמר לו ית' קח נא את בנך את יחידך וזה טעם וא"ו והאלהים שהוא מוסב על ענין ראשון אחר הדברים האלה ושהאלהים נסה את אברהם אמר לו קח נא את בנך ועם כל א' מהדרכי האלה והותר' השאל' הב'. ואין לאומר שיאמר שהוא"ו יבא עם האמירות כמו וידבר ה' אל משה ויקרא אל משה ויאמר ה' אל משה שהוא"ו באותם המקומות כפה רפה בלשון ישמעאל כמ"ש א"ע כי זה אמת הוא כשיבא הוא"ו סמוכה לדבור אמירה או קריא' אבל כשאין' סמוכה לזה היא מיותר' וראוי לבקש לה ענין בכתוב ובכך הותר' השאל' הג'. שבעשרה נסיונות שנתנסה אברהם אבינו כדבריהם ז"ל לא נאמר בתחל' א' מהם והאלהים נסה את אברהם אלא בזה לפי שאותם לא נצטוו לתכלית נסיון אלא כדי שיעשה אותם הדברים המצווה והנסיון נמשך מהם והוא כמי שישאל את חברו שילוה לו מעו' שהוא צריך אליו אל פרנסתו כי הנה אף כי השואל לא ישאל כדי לנסות הנה הנשאל בהכרח הוא מנוסה שאם ילוהו מה שהוא שאל לו יורה שהו' נדיב לב וההפך בהפך והוא א"כ מנוסה והשואל אינו מנוסה כי לא כיון לנסיון. כן הש"י כשאמר לאברהם לך לך מארצך וממולדתך לא צוהו אלא כדי שיכנס לארץ הקדושה ויאחז בה תמיד ולא כיון לנסותו עכ"ז היה אברהם מנוסה עכ"פ ולפי שלא היה התכלית האלהי המכוון באותו צווי לנסותו לא נכתב בו והאלהים נסה כמו שנ' בעקדה בעבור שהיה תכליתה לעשות אברהם דגל וגם שאליו גוי' ידרושו ואחשוב שזהו דעת הרב המור' בענין העקדה כשיובן על אמתתו. וראוי היה ליחס הנס והדגל במעשה העקדה ולא בדבר אחר מפני מעלת המעשה הנפלא הזה על כל שאר המעשים אשר עשה אברהם ובעבור שהוא היה מנוסה גם בדרך הנסיון והבחינה והב"ה לא היה מנסה כי לא יעלם דבר לפני כסא כבודו לכן דקדקו ז"ל באמרם עשרה נסיונות נתנסה אברהם ולא אמרו נסה השם את אברהם כי לפי שצוהו השם לעשות אלו הפעולות נשאר אברהם מנוסה בהכרח אבל הקדוש ברוך הוא לא היה מנסה בדרך בחינה אלא שנתן לו נס להתנוסס כמו שאמרת.

רב יוסף גחמיה קורניצר

וידוי אחר. הדברים האלה והאלקים נסה את אברהם וכו' קח נא את בנך את יחידך אשר אהבת וכו' והעלהו לעולה וכו'. ובמרוז"ל מה אחר הדברים האלה אחרי הדברים שנאמרו למעלה ויטע אשל בבאר שבע. נראה הכוונה בזה, כי כל מעשה אשר יעשה האדם מפאת שטבעו וחפץ לבבו יגיעו לעשות כזאת, לא ישובו ולא יגונה, כי מוכרח הוא מפאת טבעו. ואמרתיו לבאר מאמרם בפי התכלת (מא) ר' קטינא אשכחיה למלאכא אמר ליה ענשיתו אעשה אמר ליה אין בעידן ריתחא, והדבר יפלא מאוד האיש אל שיעשה מחמת כעסו דבר שבימי רצון לא היה עושהו, על כן נראה לפרש כי הנה לקיים מצות עשה דברים התלויים בפעולה (במעשה, ובפרט מצוה כציצית אשר אינה חובה על האדם כי אם כשיש לו ארבע כנפות, ונמצא שהוא צריך להשתדל ולרדוף אחריה להכניס עצמו לחיוב במצוה כזו, אם לא עשה האדם ולא הכניס עצמו לחיוב לא היה ראוי לענוש את האדם, דיש לומר אך טבעו של האדם הזה הוא ומה יעשה כי עצל הוא ורפה ידים אינו מתלהב חיש קל לפעול ולעשות וגם בצרכי עצמו בכבודות יתנהג, אמנם כשנמצאהו מהיר לעשות בצרכי עצמו, לאסוף רכוש הנהו קל כנשר ורק במקום שנוגע לרדוף אחר המצוה נעשה קר ועצל או ראוי לו העונש. והיינו בעידן ריתחא, פירוש בשעה שנמצא האדם רוחח מתלהב לפעול ולעשות בצרכי עצמו הרי כי איננו עצל בטבע אם כן בצדק מגיע לו עונש על המנעו מלעשות מצות ה'.

וכן מעשה הטוב לא ישובת אם אך ממקור טבע האדם ונטית לבו הוא שופע כי אנוס הוא על פי חפץ לבו. אבל יבחר האדם בטוב באשר הוא טוב, בחירה חפשית לא מהכרח, ויסור מהרע באשר הוא רע. וזה נראה בכוננת הכתוב ושמתם את דברי אלה על לבבכם, כי דברי ה' המה יהיו לנו לקר, המה יהיו שרים ומצווים על לבנו לא שלבנו ימשול עליהם מה לקיים ומה לחדול ועל כוונה זו אמרו חכמינו (ב"ר לד, יא) רשעים מסורים ברשות לבם, ואם גם יעשו לפעמים דבר טוב לא לצדקה יחשב להם, כי תכונת לבם מכריחם לזה; אבל הצדיקים לבם ברשותם, המה יטוהו אל אשר יהיה רוח האלקים גם אם הוא נגד טבע לבם. והנה אברהם אבינו הצטיין ביותר במדת החסד והצדקה, עד שנעשה לו דבר זה כטבע שני ולא יכול להיות רגע מבלי גמול חסד כאשר נמצאהו יושב פתח האוהל ומצטער על בלי בוא אורחים מחוס היום, ועל כן ויטע אשל בבאר שבע לקבל אורחים להאכילם ולהשקותם וללוותם כדרכת חז"ל על מלת אשל כידוע. והנה אלו לא היה אברהם גדול כל כך במדת החסד לא היה גם נסיון העקדה שהוא ממת האכזריות גדולה כל כך כי לא היה כל כך נגד טבעו, ועל כן המתין הקב"ה בנסיון זה עד שאברהם אבינו השתלם ביותר במדת החסד ואז נסוהו בדבר שהוא ההפך לגמרי מטבעו וצוהו להעלות לעולה את בנו יחידו, וזה שאמרו חז"ל אחרי הדברים שסופרו לנו למעלה ממדת חסדו של אברהם אבינו, אחרי הדברים האלה. בא הנסיון אם יוכל להתאכזר גם כן בעבור מצות ה', ואברהם הצדיק באמת עמד בנסיון כי כן מדת הצדיקים ועיקר עבודתם לבלתי התהלך אחרי טבע לבם, אבל ידעו להתהפך כחומר חותם ממדה למדה, ועל זה אמר לו ה' עתה ידעתי כי ירא אלקים אתה באמת, כי רק מדבר זה שהוא היפוך טבעו של אברהם ניכרת צדקתו באמת.

דרשות הר"ן הדרוש הששי

הנה מבואר כי המצות והעבירות, העיקר בהן הכוונה, וימשך ששנים יעשו מעשה אחד בשוה, ויגדל שכר אחד מהם על האחר לאין חקר, כי האחד יעשהו בלי כונה, וכמסתפק ואומר אם לא יועיל לא יזיק, והאחר עושהו בכונה שלמה. וזהו שרמז הכתוב באמרו (ישעיה י כ) והיה ביום ההוא לא יוסיף עוד שאר ישראל ופליטת בית יעקב להשען על מכהו ונשען על ה' קדוש ישראל באמת.

ואמנם יתאמת שמי שישען עליו באמת להיות (נשען) [נכנס] בעובי הקורה בעבודתו יתברך, שיעשה מעשה יותר רחוק מן הטבע, [יורה על היותו נשען על השם יתברך באמת]. והיותו רחוק מן הטבע הוא מעשה אברהם אבינו עליו השלום בעקידת יצחק, כי לא היה נמשך לו עונש כלל אם לא יעקדנו, כי לא צוהו השם יתברך בזה, והנה הבטיחו (בראשית כא יב) כי ביצחק יקרא לך זרע, וזהו לשון הכתוב (שם כב ב) קח נא את בנך וגו', וכבר נודע שזה המאמר אינו לשון צווי אלא לשון בקשה (סנהדרין פט ב), שהראה לו שייטב בעיניו אם ימחול אברהם על הבטחתו ויעקוד בנו, ולו היה אברהם משיבו הן לי לא נתתה זרע כי אם זה, והבטחתני בו, ואיך אעשה זה, לא נחשב לו עון ולא ישיגנו עונש מזה, ואף על פי כן לגודל אהבתו את השם יתברך מצא את לבבו לעקדו, כדי שיעשה חפץ השם יתברך לבד, ואף על פי שאילו לא עשאו לא היה משיגו עונש כלל, וזהו ענין העקידה וסודו.

ולזה הוכיח בירושלמי (תענית פ"ב ה"ד) אמר רבי אבא בר אבין בשם רבי יוחנן אמר אברהם לפני הקדוש ברוך הוא רבונו של עולם גלוי וידוע לפניך שבשעה שאמרת לי להעלות את יצחק בני על גבי המזבח, היה לי להשיב ולומר אמרת לי כי ביצחק יקרא לך זרע, עכשיו אתה אומר לי העלהו לי לעולה, חס ושלום לא עשיתי כן, אבל כבשתי את יצרי לעשות רצונך, רבונו של עולם יהי רצון מלפניך שבשעה שיהיו בניו של יצחק נכנסין לידי צרה ואין להם מי שילמד סניגוריא, אתה תהא מלמד עליהם סניגוריא, ה' יראה ויזכור להם עקידתו של יצחק אביהם, ויתמלא עליהם רחמים.

רב זווין

בסעודת המלאכים מתחילה פרשה זו ובעקרת יצחק מסתיימת — וצד השוה אחד משותף לשתייהן: הרצון.

כשם ש"תפלה בלי כוונה כגוף בלי נשמה", ועליה יאמר: "ויפתוהו בפיהם ובקלשונם יקבילו וקבם לא-נכון עמו", אף על פי ש"הוא רחום יכפר", כך כל מצוה ומעשה טוב שהאדם עושה העיקר שהדבר יעשה לא כמצות אנשים מלומדה, אלא מתוך רצון וחפץ, אהבה ותשוקה, זריזות ומסירות. והדבר התבטא ביותר בשתי העובדות של אברהם, הסעודה והעקדה. מכנים אורחים גדול היה אברהם. "וישע אשלו", ואמרו: אכילה שתיה לוויה. אשל זה פרדס, ואשל זה פונדק — והכל בשביל האורחים. אבל כל מה שהתורה מספרת באריכות ובפרטות על הכנסת אורחים של אברהם הוא לא באורחים ממש הזקוקים לכך, אורחים בשר ודם, אלא — במלאכים. מים לרחיצת הרגלים ושלש סאים קמח סולת ועוגות ושלשה בני בקר ושלש לשונות בחרדל וחמאה וחלב — בכל אלה טרח אברהם למי שאינם צריכים אף לאחד מאלה. "ויאכלו", וכי אוכלין היו? אלא נראין כאוכלין, ראשון ראשון מסתלק". ובכן לא היה כאן מעשה במציאות, לא אורחים ולא הכנסת אורחים, אלא — רצון בלבד, מחשבה טובה גרידא. לא ידע אברהם שהם מלאכים, באו אליו בדמות אנשים, והוא התמסר בחשק רב ובזריזות ונדיבות לקיים בהם מצות הכנסת אורחים, אבל לאמיתו של דבר לא קיים אלא במחשבתו וברצונו בלבד. ועל רצון זה האריכו במדרש לפרש את השכר ששילם לו הקב"ה במדבר ובישוב ולעתיד לבוא.

ואף הנסיון הגדול ביותר מעשרה הנסיונות של אברהם, נסיון העקדה, אף הוא לא היה אלא ברצון בלבד ולא במציאות ובפועל. לא זו בלבד שלבסוף לא נתקיים הדבר במעשה, אלא אף לכתחילה לא היה רצונו של הקב"ה שישחוט את יצחק. "אשר לא-צויתי ולא דברתי ולא עלתה על-לבי" — אשר לא צויתי, זה בנו של מישע מלך מואב; ולא דברתי,

זה יפתח; ולא עלתה על לבי, זה יצחק בן אברהם⁸. וכבר פירשו הכתוב "וישלח אברהם את ידו ויקח את המאכלת"⁹, כי אברהם תיקן את אברי הגוף שלו כל כך עד שהם, האיברים בעצמם, היו מוכנים ומזומנים לעשות כל המעשים הטובים, וכדרך שאמר ר' מתניה בירושלמי¹⁰ שהוא מחזיק טובה לראשו שכשמגיע למודים הוא כורע בעצמו. אבל כאן, בעקדה, הרי לא היה כאן באמת שום מצוה מצד עצמה כלל, ולכן לא הרגישו האיברים שום נטיה מצד עצמם לעשות המעשה, והוצרך אברהם "לשלוח את ידו" לקחת המאכלת, כי היד בעצמה לא הרגישה נטיה כלל לכך. ונסיון זה של העקדה, שאנו מזכירים לדורות כזכות אבות שיגן עלינו, לא היה אלא ברצון וזריזות ("וישפם אברהם בפקר") בלבד, ולא התגשם במעשה.

וזוהי הנקודה השיתופית של פתיחת הפרשה וסיומה, הכנסת האורחים והעקדה. להודיענו, שהעיקר הוא הנקודה הפנימית של כל המעשים הטובים — הרצון והאהבה והזריזות. ודאי, הרצון בלבד לא מספיק. אף אברהם הוכרח להלביש הרצון במעשה, לפי מחשבתו על כל פנים. חשב שמכניס אורחים בפועל וחשב שהעקדה מתגשמת במעשה. אבל בצירוף להמעשה קובע בעיקר הרצון שבו.

רב יוסף נחמיה קורביצר

וזכרתי את כריתו יעקב ואף את בריתי יצחק ואף את פריתי אברהם אומר. ברש"י ז"ל בכלן נאמר זכירה חוץ מיצחק, לפי שאפרו צבור ומונח תמיד לפניו ית', פירוש ואינו צריך להזכר. והדבר צריך ביאור כיון דלא יצוייר שכחה לפניו ית' ואינו צריך להתעוררות זכרון מבהוין, אם כן גם באברהם ויעקב למה נאמר זכירה. אבל ביאור הענין לדעתי, כי היותר מועיל לעורר זכות אבות עלינו הוא מעשה הטוב של הבנים, דהיינו אם ניכר בהבנים כח קדושת האבות ומדותיהם הקדושים, שאוחזין מעשי אבותיהם בידיהם, על ידי כך מתעורר עליהם שפע רב ממקור הברכה. העליונה אשר

שהמה חסד וחורה, כידוע, אפשר שבזמן כן הזמנים יחשלו הבנים מהם ולא ניכר איפוא בישראל בני מי המה, מכל מקום לא יצוייר שלא יהיה בכל דור ודור איזהו בני עליה שעליהם העולם עומד ועל ידם יזכר ויפקד כח האבות הקדושים אברהם ויעקב. אבל זכותו של יצחק ומדתו, שהיא מסירת נפשו לה, כח זה נמצא בישראל בכל עת וזמן, כי בכל דור עומדים עלינו ללותנו, וגם הרקנים שבישראל אף על פי שחטאו ופגמו בשאר מדות, מכל מקום בזה לבד שהוא נושא שם ישראל הוא מוסר נפשו לה' בכל עת ובכל רגע, כאמור לדוד (תהלים מד, כג), "כי עליך הורגנו כל היום", ואין זה דבר הבא לפרקים שיצדק בו ענין זכירה. וזו המונח במליצת הז"ל שאפרו של יצחק צבור ומונח תמיד לפניו, כלומר מדת מסירת נפש, בחינת יצחק נמצא תמיד בישראל בכל יום ויום, כאשר יורנו הנסיון.